

ile Havvâ için yaptığı deri kaftanı aracı olarak hayvanlara hükmettiği ifade edilmiştir. Ayrıca Nemrud'un, içinde yaşadığı toplumda bir tanrı muamelesi gördüğü ve karısı Semiramis'in tapınılan bir ilâhî varlık olarak öne çıktığı ileri sürülmüştür (Ginzberg, I, 188; Seiss, s. 389; Shubin, s. 31).

Nemrud adı Kur'an'da yer almamakla birlikte Bakara süresinde (2/258) Allah'ın kendisine mülk ve hükümdarlık bahşettiği için şımarıp İbrâhim'le tartıştığından söz edilen kişinin Nemrud olduğu müfessirlerce kabul edilmiştir. Bunun dışında Hz. İbrâhim'in cezalandırılması ve ateşe atılmasıyla ilgili âyetlerde de Nemrud'a bazı göndermeler olduğu düşünülmektedir (el-Enbiyâ 21/68-70; el-Ankebût 29/24; es-Sâffât 37/97-98).

Nemrud ile Hz. İbrâhim arasındaki mücadeleyi konu alan hikâyeler hem yahudi hem İslâm kaynaklarında yer alır. Bu menkıbevi rivayetlere göre Nemrud, İbrâhim'in dünyaya gelişiyle ilgili olarak rüyasında yeni doğan bir yıldızın parlaklığının ay ve güneşi bastırıldığını görür. Rüya yorumlayan kâhinler, ona ülkesinde doğacak olan bir erkek çocuğun halkın dinini değiştireceğini ve kendisini öldüreceğini söyler (Taberî, I, 220-221). Bunun üzerine Nemrud, doğan erkek çocukların öldürülmesini emreder ve şehirdeki bütün erkekleri şehir dışına çıkararak hanımlarıyla ilişkiye girmelerine engel olur. Ancak Âzer'e (Terah) olan güveni sebebiyle onu hanımıyla görüşmemek şartıyla bir iş için şehre gönderir. Bu arada Âzer hanımıyla ilişkide bulunur ve bunu gizler. Eşi hamile kaldığında onu şehir dışında bir mağaraya saklar (Köksal, s. 143). Sonuçta İbrâhim bir mağarada olağan üstü ışıklarla aydınlanmış olarak doğar (Klinghoffer, s. 1-2).

Hz. İbrâhim ile Nemrud arasındaki mücadele ve Nemrud'un İbrâhim'i ateşe atması konusunda yahudi geleneğinde Bâbil Kulesi öyküsü ön plana çıkarılmıştır. Geleneksel olarak Bâbil Kulesi'nin Nemrud'un krallığı döneminde inşa edildiğine inanılır (Abodah Zarah, 53^b; *The Old Testament*, I, 297). Milâttan sonra I. yüzyıla ait apokrif metin Pseudo-Philo'ya göre Nemrud devrinde göklere kadar uzanan kulenin inşası sırasında insanlar hazırladıkları kerpiçlere isimlerini kazırlar ve onları pişirerek inşaatta kullanırlar. Ancak İbrâhim ve yanındaki on bir kişi buna karşı çıkar, bunun üzerine tutuklanıp işkence görürler. Sonunda İbrâhim ateşe atılır, fakat yanmaktan mucizevî şekilde kurtulur (a.g.e., II, 310-312; ayrıca bk. Pesahim, 118^a; Teugels, s. 175; Evans, s. 152-153).

İslâmî kaynaklarda Nemrud'dan hep bazı ilkleri gerçekleştiren kişi olarak söz edilir. Buna göre o ilk defa kötülüğe teşvik eden, başına ilk defa taç giyen, ilkin yıldızların durumunu ortaya koyan, ilk defa ateşe tapan ve insanları kendisine tapmaya davet eden kişidir (Köksal, I, 142). Mancınığın da onun zamanında icat edildiği düşünülür (*DİA*, XXVII, 565). Taberî yeryüzünden ikisi kâfir, ikisi mümin olmak üzere dört büyük kralın gelip geçtiğini, müminlerin krallarının Süleyman b. Dâvud ile Zülkarneyn, kâfirlerin krallarının Buhtunnasr ve Nemrud olduğunu söyler ve Nemrud'un nesebini Nemrûd b. Kuş b. Ken'ân b. Hâm b. Nûh olarak verir. Nemrud'un krallığı dört yüzyıl devam etmiştir (Taberî, I, 273). Bir diğer rivayete göre ise nesebi Nemrûd b. Ken'ân b. Kuş b. Sâm b. Nûh şeklindedir (İbn Kesîr, I, 139-140). Bakara süresinde söz konusu edilen tartışmanın (2/258) bir rivayete göre Hz. İbrâhim putları kırdıktan sonra atıldığı hapishanede, diğerine göre ise ateşe atıldıktan sonra gerçekleştiği kaydedilir (Taberî, I, 273-274).

Nemrud'la ilgili olarak anlatılan bir başka hikâye de onun Allah'la savaşmak için göğe çıkışıyla ilgilidir. Dört kartalın taşıdığı bir sandığa oturarak göğe doğru yükselen Nemrud yeteri kadar yükseldiğini düşündüğü sırada göğe bir ok atar; ok geri geldiğinde üzerinde kan lekesi görüp Allah'ı vurduğunu düşünür (Taberî, I, 274-275). Allah'a meydan okuyan Nemrud'un burnundan başına giren bir sivrisinek tarafından öldürüldüğü kabul edilir. Sivrisineğin sebep olduğu şiddetli ağrılar yüzünden sürekli olarak kafasını tokmakla dövdüren Nemrud sonunda büyük bir acıyla ölmüştür.

İsminin Kur'an'da yer almaması, Tekvîn'deki silik şahsiyeti ve hakkındaki efsaneler sebebiyle Nemrud'un gerçekten yaşamış bir Mezopotamya-Bâbil kralı mı yoksa mitolojik bir kişi mi olduğu tartışma konusudur. Öncelikle onun İnan krallarından Dahhâk olabileceği ileri sürülmüştür. Taberî ise Nemrud'un Nabatî, Dahhâk'in Fârisî asıllı olması dolayısıyla Nemrud'un Dahhâk olamayacağını belirtir (*Târîh*, I, 221, 276-277). Ayrıca onun Hammurabi (m.ö. 2003-1961) olma ihtimalinin bulunduğu, nemrud kelimesinin bir isim değil "sultan, kral" anlamında bir unvan niteliği taşıdığı, bu unvanla anılan kişinin de Akkad Devleti'nin kurucusu I. Sargon (m.ö. 2350) olabileceği (Sarıkçoğlu, s. 38), Nemrud'un efsanevî İnan krallarından Keykâvus (Tökel, s. 224-225, 388-389) veya Sumerliler'in

savaşçılığı ve acıılıyla meşhur tanrısı Ninurta olduğu ve bu ismin Tevrat'a geçerken Nimrod şeklinde değişime uğradığı da iddia edilmiştir (Çığ, s. 73). Speiser'in araştırmasından hareketle O'Connell, Nemrud'un Asur krallarından I. Tukulti-Ninurta (m.ö. 1233-1199/1244-1207) olma ihtimalinin daha kuvvetli görüldüğüne işaret eder (*New Catholic Encyclopedia*, X, 318). Bütün bunların yanı sıra Nemrud'un Bâbil'in Izdubar'ı veya Gilgamiş olduğu öne sürülmüş ve Nemrud tanrı-kral Marduk'la özdeşleştirilmiştir. Nemrud'u bir kişi adı değil bir kabile ismi olarak sayanlar da vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), I, 220-237, 273-277; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, I, 139-141; J. Phillips, *Exploring Genesis*, Chicago 1981, s. 99-107; *The Old Testament Pseudepigrapha* (ed. J. H. Charlesworth), New York 1985, I, 297; II, 310-312; Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Ankara 1993, I, 142-161; Muazzez limiye Çığ, *İbrahim Peygamber: Sumer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre*, İstanbul 1997, s. 73; L. Ginzberg, *The Legends of the Jews* (trc. H. Szold), Baltimore 1998, I, 186-188; V, 199, 209; *Dictionary of Deities and Demons in the Bible* (ed. K. van der Toorn v.dğr.), Leiden 1999, s. 627-629; Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Ankara 2000, s. 224-225, 387-394; Ekrem Sarıkçoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Isparta 2000, s. 38; M. G. Brett, *Genesis: Procreation and the Politics of Identity*, London 2000, s. 46-48; J. A. Seiss, *The Apocalypse Exposition of the Book of Revelation*, Grand Rapids 2000, s. 389; D. H. Shubin, *Kingdoms and Covenants: An Interpretive Commentary on the Bible*, [basıkı yeri yok] 2000, s. 31; C. A. Evans, "Abraham in the Dead Sea Scrolls: A Man of Faith and Failure", *The Bible at Qumran* (ed. P. W. Flint), Grand Rapids 2001, s. 152-153; D. Klinghoffer, *The Discovery of God: Abraham and the Birth of Monotheism*, New York 2003, s. 1-2; L. M. Teugels, *Bible and Midrash: The Story of the Wooing of Rebekah*, Leuven 2004, s. 175; B. Heller, "Nemrûd", *IA*, IX, 192-194; a.mlf., "Namrûd", *EP* (İng.), VII, 952-953; K. G. O'Connell, "Nemrod (Nimrod)", *New Catholic Encyclopedia*, Washington 1967, X, 318; Nebi Bozkurt, "Mancınık", *DİA*, XXVII, 565.

CENGİZ BATUK

□ TÜRK EDEBİYATI. Nemrud, inancsızlığı ve Hz. İbrâhim'le mücadelesi dolayısıyla divan şairleri tarafından telmihlere ve mecazlara konu edilen isimler arasında yer almıştır. Hz. İbrâhim'in Allah'a bağlılığı, Nemrud'a karşı gelmesi, başkasından yardım istememesi, ateşe atılmaya razı olması yanında inancı uğruna seve seve çıktıkları aşıkla mâşuk arasındaki ilişkinin derecesini gösteren bir ölçü olarak kabul edilmiştir.

Nemrud'un Hz. İbrâhim'i öldürmek için yaktığı ateş ve bu ateşten çıkan du-man üzerinde duran şairler ateşi sevgili-

NEMRUD

nin al yanağına ve yanak üzerindeki du-man renkli aya tüylerini o ateşin dumanına benzetmişler ("Hatt-ı ruhu dūd-ı nâr-ı Nemrūd / La'l-i lebi Kevser-i mey-âlūd" [Şeyh Galib]), üstte kalan zülûflerle kaş-ları da İbrâhim'i ateşe atmak için kurulan mançınıkla karşılamışlardır ("Ruhu nâr iki zülfü üzre kaşı / Siyâsetgâh-ı İbrâhîm'e benzer" [Hayâlî]). Nemrud'a benzeyen rakiplerin kıskançlık ateşinden âşığın çekinmemesi, eziyetlerine sabretmesi ona olgunluk kazandıracağı şeklinde yorumlanmıştır. Mesîhî'nin, "Ne gussa cânıma Nemrūd-ı gamdan çünkü olmuştur / Dil-i İbrâhîm'e şevk-ı ruhunla gül-sitan âteş" beyti bu anlayışa dayanır. Sevgiliyi göremeyince âşığın gözüne cennetin bile Nemrud ateşi gibi görüneceği düşüncesi Zâtî tarafından, "Gül-i güzlâr-ı cennet âteş-i Nemrūd olur ey dil / Görünmezse eğer kim gözüme dîdâr-ı İbrâhîm" beytiyle ifade edilmiştir.

Şairler, düşmanın ihtişam ve debdebesinden korkmamak gerektiğini, bir sivrisineğin Nemrud'u mağlûp etmesiyle örneklendirmiş ("Düşmen-i mağrûrun olma satvetinden ters-nâk / Peşşe vîran-sâz-ı mağz-ı nahvet-i Nemrūd olur" [Nâbî]) ve onun zalimliğini anarak sevgilinin acımasızlığına işaret etmişlerdir ("Bu bîdâ-dı bana hecrin kılıptır / Cihanda kılma-dı Nemrūd u Şeddâd" [Nesîmî]). Nemrud'un bütün azamet ve ihtişamıyla tanrılık iddiasında bulunduğu halde bir sivrisinekle başa çıkamayıp can vermesi Allah'ın kudretini ifade eden mazmunlar yapılmasına imkân tanımıştır. Nâbî'nin, "Başına belâyız hele Nemrūd-ı adunun / Ol yel ise biz peşşe-i bitâb u tûvânız" beytiyle Ziyâ Paşa'nın, "Eyler keremin âteşi güzlâr Halî'e / Mağlûb olur peşşeye Nemrūd-ı mubahî" beyti bu anlayışa örnektir.

Tasavvufî metinlerde, Hz. İbrâhim'in Nemrud'la mücadelesi sırasında kıyamet alâmeti olarak güneşin batıdan doğmasına işaretlen söylediği, "Haydi sen de onu batıdan getir" (el-Bakara 2/258) hitabı anılarak nûrânî perdelerle (güneş) zulmânî perdelerin (gece) çatışması, dolayısıyla nefsin Nemrud gibi mağlûp edilmesi üzerinde durulmuştur. Nemrud'un bütün kibrine ve azametine rağmen bir sivrisinek tarafından helâk edilmesi zalim nefse karşı İbrâhimî zaferi kazanmak için küçük bir gayretin yeteceği, eşyada mevcut olanın aslında zerrede de mevcut olduğu ve Allah'ın, dilemesi halinde Nemrud ordularına karşı sivrisineği tek başına bir ordu olarak zafere eristireceği şeklinde yorumlanmıştır (Ceylan, s. 365). *Dâsi-*

tân-ı Halîl İbrâhîm (Halîlînâme) gibi dini mesnevilerle (Ayhan Gültaş, *Abdülvasî Çelebi ve Halîlînâmesi*, doktora tezi, 1985, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) kısas-ı enbiyâlar yanında Hz. İbrâhim'in hayatına yer veren dinî eserlerde de Nemrud'dan sıkça bahsedilmiştir (meselâ bk. Yazıcıoğlu Mehmed, s. 71).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), I, 227-237; Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediyye*, İstanbul 1289, s. 71; Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (haz. Cemâl Kurnaz), Ankara 1992, s. 214-216; Cemâl Kurnaz, *Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili*, İstanbul 1996, s. 61, 66, 137, 220, 236, 337, 426; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul 1999, s. 313; Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Ankara 2000, s. 224-225, 387-394; Metin Akkuş, *Divan Şiirinde İnsan I: Dini Kişilikler*, Erzurum 2000, s. 140-142; Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, İstanbul 2000, s. 235, 365; İbnü'tayyar Semahaddin Cem, "İbrahim Peygamber ve Nemrud'un Tarihi Şahsiyeti", *Türk Düşüncesi*, VIII/10, İstanbul 1957, s. 21-28; İsmail Kara, "Nemrud", *TDEA*, VII, 13-14.

İSKENDER PALA

NEO-PLATONİZM

(bk. YENİ EFLÂTUNCULUK).

NEPAL

Asya'nın güneyinde bir ülke.

Batı, güney ve doğudan Hindistan, kuzeyden 1690 kilometrelik bir sınırla Çin tarafından kuşatılmıştır. İki meclisli krallık sistemiyle yönetilen ülkenin resmî adı Nepal Krallığı (Nepal Adhirajyan), yüzölçümü 147.181 km², nüfusu 23.593.000 (2001), başşehri Katmandu (671.846), diğer önemli şehirleri Biratnagar (166.674), Patan (Lalitpur, 162.991), Pokhara (156.312) ve Birgunj'dur (112.484).

Nepal arazisi, küçüklüğüne karşılık fiziki coğrafya özellikleri bakımından çok çe-

şitlilik gösterir. Ülke başlıca üç coğrafi bölgeye ayrılabilir. Güneydeki Terai adıyla bilinen ovalık bölgede tarımsal faaliyetler hâkimdir ve aynı zamanda nüfus çok yoğundur. Bu bölgenin kuzeyindeki Pahar denilen tepelik bölgede yükseltiler 600-3000 m. arasında değişir. Burada yer alan Katmandu vadisi ülkenin en verimli, buna karşılık en fazla şehirleşmiş alanıdır. Sınırlı ekonomik potansiyeline rağmen, tarihî dönemlerde Tibet ve Hindistan'dan gelen göçler sebebiyle çok yoğun nüfus alan bu bölge her zaman Nepal'in siyasal ve kültürel merkezini teşkil etmiştir. Eğimin fazlalığından dolayı yamaçlarda tarım yapabilmek için taraçalar oluşturulmuştur.

Ülkenin kuzeyinde uzanan dağlık Parpat bölgesinde, aralarında yükseltileri 6000 metreyi geçen 200'den fazla zirvenin bulunduğu Himalaya (Sanskritçe "kar evi") sıradağları yer alır; 8848 m. yüksekliğindeki dünyanın en yüksek zirvesi Everest de (Nepalce Sagarmatha "evrenin anası") bu alandadır. Tektonik bakımdan aktif olan Himalayalar'da bazıları yıkıcı depremler meydana gelir. Kuzey Hindistan'da Ganj nehriyle birleşen Kosi, Narayani ve Karnali ülkenin belli başlı akarsularıdır. Terai bölgesinde tropikal ve subtropikal muson iklimi görülürken Himalaya dağlarının 5000 metreyi geçen yüksek kesimlerinde tundra iklimi hâkimdir. Nepal'de ortalama yağış miktarı 1600 milimetredir ve yağışların % 80'i haziran-eylül arasında yaz musonları ile gelir. Terai bölgesindeki nemli tropikal iklime ait muson ormanları, daha kuzeydeki Pahar'da yerlerini kışın yaprağını döken ve kozalaklı ağaçlardan oluşan orman topluluklarına bırakır. Ülkede yetişen ağaçlar arasında Hint gül ağacı gibi kerestesi değerli ağaçlar yaygındır. 1950-1980 yılları arasında yarı yarıya azalan orman varlığı aşırı otlatma, yeni tarım alanlarının açılması ve yakacak olarak kullanma gibi sebeplerle günümüzde % 30'un altına inmiştir.

Nepal'in başşehri Katmandu'dan bir görünüşü